

Wysakowska, Beata

Symposium: "Ziółoznawstwo w dawnej i współczesnej kulturze Rzeszowszczyzny"

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 36/3, 186-189

1991

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Profesor Mariano Hormig'on (Facultad de Ciencias (Matemáticas), Ciudad Universitaria, E-50009 ZARAGOZA, Spain).

Organizatorzy proszą Przewodniczących różnych Komitetów i Komisji Sekcji Historii Nauki, Międzynarodowej Unii Historii i Filozofii Nauki (The Division of History of Science of the International Union of History and Philosophy of Science — IUHPS/DHS), którzy zainteresowani są przygotowaniem specjalistycznych sympozjów o bezpośredni kontakt z prof. Dhombres lub prof. Hormig'on.

Pierwsze formularze dotyczące zgłoszeń w obradach Kongresu będą rozsyłane przez Narodowy Komitet Sekcji Historii Nauki Międzynarodowej Unii Historii i Filozofii Nauki (IUHPS/DHS). Należy je przysyłać na adres prof. M.Hormig'on. Druki te będą gotowe do rozesłania do końca 1991 roku. Kolejne (drugie) formularze wysłane będą do tych wszystkich osób, które szybko nadeślą odpowiednio wypełnione pierwsze druki.

Adres Biura Kongresu:

Facultad de Ciencias (Matemáticas)

Ciudad Universitaria — 50009 ZARAGOZA (Spain)

tel. (76)357180 fax (76)565852 telex 58198

EDUCI-E.

Symposium

Zioloznawstwo w dawnej i współczesnej kulturze Rzeszowszczyzny

W dniach 4-6 września 1991 r. odbyło się w Łańcucie i w Rzeszowie sympozjum *Zioloznawstwo w dawnej i współczesnej kulturze Rzeszowszczyzny* zorganizowane przez Pracownię Historii Nauk o Leku Instytutu Historii Nauki, Oświaty i Techniki PAN oraz Muzeum Etnograficzne im. Franciszka Kotuli w Rzeszowie.

W czasie sympozjum odbyły się 2 sesje: 5.09.1991 r. w Łańcucie, w obiektach zamkowych oraz 6.09.1991 r. — w Muzeum Etnograficznym w Rzeszowie.

Obrady otworzył prof. Leszek Kuźnicki; mówił o zadaniach historii nauki, zwrócił uwagę na rolę badań regionalnych, podkreślając, że sympozjum to dotyczy spraw regionu Rzeszowskiego, bogatego w tradycje kulturowe,; nawiązał również do poprzedniego sympozjum, poświęconego tematyce etnofarmaceutycznej. *Leki naturalne w tradycji naukowej i ludowej* (Ciechanowiec 18-19.05.1988), które było zorganizowane przez Pracownię Historii Farmacji Instytutu Historii Nauki, Oświaty i Techniki PAN oraz Muzeum Rolnictwa im. Krzysztofa Kluka w Ciechanowcu.

Pierwszej części sesji w dniu 5.09.1991 r. przewodniczył prof. Stanisław Kohlünzer (Akademia Medyczna w Krakowie).

Pierwszy referat plenarny, noszący tytuł *Dawny symbolizm świata natury w refleksji historyka nauki* wygłosił prof. Tadeusz Bieńkowski (Instytut Historii Nauki, Oświaty i Techniki PAN). Autor przedstawił historię rozwoju symbolicznej interpretacji przyrodniczej; zastanawiał się nad wpływem symbolizmu na kulturę ludową — zagadnienia dotychczas mało opisanego przez badaczy. Problematyką „ludowej” symboliki roślin

zajmowali się przede wszystkim Józef Rostański, Bronisław Gustawicz, Artur Gruszecki.

Referat *Rola roślin odurzających w polskiej tradycji kulturowej — perspektywy badań* przedstawiła doc. Barbara Kuźnicka (Instytut Historii Nauki, Oświaty i Techniki PAN). Rośliny halucynogenne odgrywały ważną rolę w obrzędowości słowiańskiej, stanowiły wiedzę tabu. Autorka zwróciła uwagę na konieczność podjęcia komplementarnych badań specjalistycznych: językoznawczych nad pochodzeniem polskich nazw roślin odurzających, badań z zakresu historii literatury, etnografii, historii sztuki (poszukiwania ikonograficzne symboliki roślinnej w malarstwie, rzeźbie, grafice, a także analiza twórczości artystów działających pod wpływem narkotyków), historii medycyny i farmacji, socjologii medycyny (badania nad ekologizacją zjawiska narkomanii).

Autorem referatu *Z badań socjomedycznych nad lecnictwem ludowym w Polsce. Wybrane problemy metodologiczne* był dr Włodzimierz Piątkowski (Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie). Przedstawiona została rola i znaczenie badań nad farmakologią ludową, trudności metodologiczne spowodowane brakiem odniesień w literaturze zachodniej oraz z wypracowaniem współczesnego języka pojęciowego (np. medycyna ludowa czy lecnictwo ludowe).

W dyskusji, jaka wywiązała się po 3 omówionych referatach podkreślono wagę zaproponowanego programu badań interdyscyplinarnych nad roślinami odurzającymi (prof. K. Handke); zastanawiano się nad przyczynami popularności medycyny naturalnej i lecznictwa ludowego (prof. K. Handke, prof. S. Kohlmünzer, prof. L. Kuźnicki, dr W. Piątkowski); omawiano problemy związane z badaniem lecznictwa ludowego (prof. S. Kohlmünzer, dr Danuta Penkala-Gawęcka, dr W. Piątkowski). Istotnym problemem zajął się w dyskusji prof. S. Kohlmünzer, różnicując cytowaną przez referentów terminologię i stwierdzając, że ziołolecznictwo (fitoterapia) to nie to samo, co medycyna ludowa, stanowi bowiem dziedzinę medycyny oficjalnej. Wskazał również na ważną rolę terenów wschodniej Polski w rozwoju ziołolecznictwa. W dalszym ciągu tej tematyki podkreślano konieczność uściślenia używanej przez badaczy terminologii (mgr Jaromir Jeszke, dr D. Penkala-Gawęcka). Podano także informacje o nazewnictwie roślin leczniczych (doc. Wanda Budziszewska) oraz o różnorodnych lekach roślinnych, stosowanych m.in. w medycynie ludowej Kujaw, a także — o używanych w Średniowieczu preparatach z roślin odurzających (dr Wacław Jaroniewski).

Drugiej części sesji w dniu 5.09.1991 przewodniczyła prof. Kwiryna Handke (Instytut Słowianoznawstwa PAN).

Taras Tereszczuk (Akademia Medyczna we Lwowie) przedstawił referat *Lekoznawstwo Hucułów, Bojków, Łemków — mieszkańców ukraińskich Karpat* (autorzy: Eliza Bokszań, Taras Tereszczuk). Badania nad ziołolecznictwem Karpat podejmowali m.in. Seweryn Udziela, Jan Muszyński, Zorjana Boltarovič. Lecznictwo było oparte na przestankach realnych i irracjonalnych (magii). Podstawową metodą leczenia była fitoterapia. Wymieniono najbardziej popularne surowce lecznicze. Interesującym uzupełnieniem wystąpienia była relacja referenta o dziejach Apteki-Muzeum we Lwowie.

Kolejne trzy referaty dotyczyły regionu Rzeszowszczyzny. Dr Tadeusz Ślawski (Muzeum Regionalne w Bieczu) mówił o *Antoniego Kotowicza spisie roślin z Biecza i okolic*, przedstawiając także biografię Wilhelma Fuska, autora *Atlasu roślin i grzybów*, natomiast mgr Lidia Czyż (Polskie Towarzystwo Farmaceutyczne w Rzeszowie) w referacie *Bukiety zielne święcone w dniu Matki Boskiej Zielnej* zrelacjonowała zestawy

roślin, które były stosowane w lecznictwie ludowym w Leżajsku i Kalwarii Pałacowskiej. Wyniki swoich dotychczasowych badań nad spuścizną Józefa Rostańskiego przedstawił mgr Piotr Köhler (Uniwersytet Jagielloński w Krakowie) w referacie *Ziołolecznictwo na terenie Rzeszowszczyzny w II połowie XIX w. w świetle ankiety Józefa Rostańskiego*.

W dyskusji mówiono o roli badaczy terenowych w rozwoju etnofarmacji, podkreślano przy tym brak opracowań monograficznych z zakresu regionalnej etnofarmacji oraz konieczność podejmowania badań z tej dziedziny (doc. Alicja Zemanek, dr Tadeusz Ślawski, dr Leszek Ekiert).

Z nowatorskimi propozycjami — 1) organizowania konferencji poświęconych tej tematyce, której współorganizatorami mogłyby być tak apteki, jak i muzea regionalne oraz 2) opracowania dziejów ogrodów ziołowych w Polsce — wystąpiła prof. K. Handke. O planowanym za 2 lata sympozjum dotyczącym ziołolecznictwa Podgórzan poinformowała doc. B. Kuźnicka.

Druga część sympozjum (w dniu 6.09.1991) odbywała się w Rzeszowie, w Muzeum Etnograficznym im. Franciszka Kotuli. Dyrektor Muzeum dr Krzysztof Ruszel — witając zebranych uczestników wyraził szczególne zadowolenie z faktu podjęcia przez placówkę Polskiej Akademii Nauk badań nad dziejami kultury regionu Rzeszowskiego, co z pewnością przyczyni się do lepszego wykorzystania istniejących bogatych materiałów źródłowych. Następnie dr K. Ruszel przedstawił historię Muzeum, zapraszając do jego zwiedzenia oraz do obejrzenia wystawy *Z zielnika Wilhelma Fuska — aptekarza bieckiego*.

Pierwszej części sesji naukowej przewodniczył dr Leszek Zasztowt (Instytut Historii Nauki, Oświaty i Techniki PAN).

O dziejach poznania szaty roślinnej Rzeszowszczyzny mówili doc.doc. Alicja Zemanek i Bogdan Zemanek (Uniwersytet Jagielloński w Krakowie). Przedstawiono historię badań flory Rzeszowszczyzny — najwcześniejsze informacje o florze Karpat pochodzą z *Flory Wilibalda Bessera z 1809 r.*, w okresie następnych 100 lat powstało zaledwie 9 prac (notatek florystycznych), poświęconych tej tematyce.

Drugi referat: *Funkcje lecznictwa ludowego w kulturze wsi rzeszowskiej w XIX i XX wieku* omówił dr Krzysztof Ruszel.

W dyskusji poruszono problemy, związane z opracowaniem atlasu rozmieszczenia roślin naczyniowych w Polsce i komputerowym bankiem informacji florystycznej w Krakowie (prof. S. Kohlmünzer, doc. A. Zemanek, doc. B. Kuźnicka); mówiono także o zmniejszaniu się zbioru ziół ze stanu naturalnego i rozwoju plantacji (prof. S. Kohlmünzer), o stosunkach łączących grupy etnograficzne na terenie Rzeszowszczyzny (doc. B. Kuźnicka, dr K. Ruszel) oraz o magii leczniczej, charakterystycznej dla krajów słowiańskich (doc. W. Budziszewska).

Drugiej części sesji, poświęconej również tematyce regionu Rzeszowskiego przewodniczył dr Leszek Ekiert (Muzeum Farmacji w Krakowie). Jako pierwszy referent wystąpił dr Andrzej Karczmarski (Muzeum Okręgowe w Rzeszowie) przedstawiając pracę *Świat roślinny w pojęciach wierzeniowo-magicznych wsi (na przykładzie Rzeszowszczyzny)*. Innej tematyce była poświęcona relacja mgr Lidii Czyż: o badaniach terenowych Franciszka Kotuli nad ziołolecznictwem, na podstawie materiałów z Muzeum Okręgowego w Rzeszowie.

W dyskusji zastanawiano się nad relacjami między medycyną oficjalną a lecznictwem ludowym (doc. B. Kuźnicka, dr W. Jaroniewski), a także — nad kierunkiem

„zapożyczeń” (mgr Anna Targońska, dr W. Jaroniewski) oraz zastosowaniu roślin w magii (dr A. Karczmarszewski).

Beata Wysakowska
(Warszawa)

„Spotkanie Dwóch Światów” Międzynarodowa Konferencja „Czas i astronomia w spotkaniu Dwóch Światów”

Jedną z form obchodów przypadającej w przyszłym roku 500-nej rocznicy odkrycia Ameryki będzie Konferencja Międzynarodowa „Czas i astronomia w spotkaniu Dwóch Światów”, która odbędzie się w dniach 27 kwietnia — 2 maja 1992 r. w Warszawie i Fromborku. Będzie ona poświęcona stanowi wiedzy astronomicznej oraz systemom kalendarzowym w dobie Wielkich Odkryć w Europie i Ameryce z podkreśleniem znaczenia procesów wprowadzania systemów europejskich w Nowym Świecie oraz procesów synkretyzacji zaistniałych w efekcie zderzenia tak różnych światopoglądów. Organizatorzy proponują dyskusję nad następującymi tematami, traktując wszystkie jako okazję do porównań pomiędzy Starym a Nowym Światem:

- Kosmowizje po Wschodniej i Zachodniej stronie Atlantyku.
- Prздеuropejskie i wczesnokolonialne systemy kalendarzowe ludów Ameryki.
- Metody i techniki prowadzenia obserwacji astronomicznych w okresie Kontaktu.
- Astrologia europejska a techniki wróżebne na obszarze Nowego Świata.
- Systemy zapisu liczbowego i działań matematycznych związanych z rachubą czasu.
- Nauczanie i systemy przekazywania wiedzy astronomicznej.
- Wiedza astronomiczna europejskich podróżników na terenie Ameryki.
- „Chryścianizacja czasu”: porównanie procesów i konsekwencji wprowadzenia kalendarza chrześcijańskiego we wczesnośredniowiecznej Europie i w kolonialnej Ameryce.

Konferencja ma być z założenia interdyscyplinarna; obok historyków astronomii czy archeoastronomów wezmą w niej także udział religioznawcy, historycy kultury, antropolodzy, archeolodzy. Ze względu na spodziewane przybycie licznych gości z zagranicy ustalono, że językami Konferencji będą angielski i hiszpański. Wśród osób, które zgłosiły już swój udział znajdują się m.in. prof. A.F. Aveni (USA), prof. G. Baudot (Francja), prof. Franz Tichy i prof. U. Köhler (Niemcy), prof. E. Proverbio i prof. G. Romano (Włochy) oraz badacze z Wielkiej Brytanii, Węgier, Grecji, Hiszpanii i Polski.

Z okazji Konferencji przygotowanych zostanie szereg imprez towarzyszących we Fromborku, m.in. okolicznościowe wystawy w Muzeum Kopernika, pokaz filmów oraz cykl wykładów popularnonaukowych wygłoszonych przez uczestników Konferencji.

Organizatorami Konferencji są: Zakład Antropologii Historycznej Instytutu Archeologii Uniwersytetu Warszawskiego, Polski Komitet Współpracy z UNESCO,